

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bielsku-Białej
o prawo do renty socjalnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 października 2024 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 20 września 2022 r., sygn. akt III AUa 103/22,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

W wyroku z 20 września 2022 r., sygn. akt III AUa 103/22, Sąd Apelacyjny w Katowicach – w sprawie z odwołania K. W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bielsku-Białej (dalej również jako: ZUS) – oddalił apelację ubezpieczonej K. W. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych w Bielsku-Białej z 6 grudnia 2021 r., sygn. akt VI U 477/21, w którym Sąd Okręgowy oddalił odwołanie ubezpieczonej od decyzji organu rentowego z 27 kwietnia 2021 r., w której ZUS odmówił K. W. prawa do renty socjalnej.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że K. W. (ur. [...] 1990 r.) w dniu 21 grudnia 2020 r. złożyła wniosek o przyznanie prawa do renty socjalnej. Lekarz orzecznik ZUS orzeczeniem z dnia 3 lutego 2021 r. nie stwierdził u wnioskodawczynie całkowitej niezdolności do pracy. Od tego orzeczenia został wniesiony sprzeciw i sprawa została przekazana do komisji lekarskiej, która orzeczeniem z dnia 25 lutego 2021 r. również nie uznała ubezpieczonej za osobę całkowicie niezdolną do pracy. Sąd pierwszej instancji wskazał, że powołana w sprawie biegła sądowa z zakresu neurologii lek. med. A. N. rozpoznała u ubezpieczonej przemijający incydent niedokrwienia mózgu w 2006 r. bez utrwalonych zmian w obrębie mózgowia, chorobę Raynauda, stan po leczeniu operacyjnym obustronnej sympatektomii oraz operacji zespołu otworu górnego klatki piersiowej, mikrogruczolaka przysadki bez zaburzeń endokrynologicznych i uznała, że ubezpieczona nie jest całkowicie niezdolna do pracy. Biegła nie potrafiła odpowiedzieć na pytanie, czy od badania lekarza orzecznika ZUS z dnia 22 stycznia 2020 r. nastąpiła poprawa, gdyż lekarz orzecznik w tej dacie nie opisuje żadnych objawów uszkodzenia ośrodkowego ani obwodowego układu nerwowego. Podaje, że badana skarży się na pieczenie w klatce piersiowej, co lekarze prowadzący traktują jako zaburzenia nerwicowe, podaje subiektywne dolegliwości takie jak drętwienie, zziębnięcie, zaburzenia czucia. W badaniu fizykalnym nie tylko ze strony układu nerwowego, ale ze strony innych układów nie opisuje żadnej patologii. W uzasadnieniu opinii biegła podała, że badana w 16 roku życia była hospitalizowana z powodu przemijającego niedowładu prawostronnego. Badania obrazowe MR wówczas wykonane jak i w późniejszym okresie nie wykazały utrwalonych zmian niedokrwiennych w obrębie mózgowia. Leczenie z powodu choroby Raynauda, zespołu górnego otworu klatki piersiowej zakończono 10 lat temu. W badaniu fizykalnym obecnie bez patologii, kończyny górne i dolne są sprawne bez obręzków, zasinień, tętno na tętnicach obwodowych wyczuwalne, prawidłowo napięte. Rozpoznany mikrogruczolak przysadki mózgowej jest w trakcie obserwacji i nie powoduje zaburzeń endokrynologicznych ani neurologicznych. Podsumowując biegła stwierdziła, że ubezpieczona nie jest osobą niezdolną do pracy. Biegła w opinii

uzupełniającej – odpowiadając na zarzuty ubezpieczonej – podniosła, że podczas badania panowała temperatura pokojowa, badanie zostało przeprowadzone w gabinecie lekarskim neurologicznym. Standardowo gabinet taki nie jest zaopatrzony ani w balie z wodą ani w prysznic, stąd próby, o których pisze ubezpieczona nie są możliwe ani nie są konieczne do wykonania. Celem opinii było ustalenie, czy ubezpieczona jest niezdolna do wykonywania jakiejkolwiek pracy, a nie - do pracy w niskiej temperaturze. Zażywane przez badaną leki nie przesądzają o niezdolności do wykonywania jakiejkolwiek pracy. Stan neurologiczny ubezpieczonej w dniu badania nie uzasadniał niezdolności do wykonywania jakiejkolwiek pracy. Ponadto ustosunkowując się do pisma ubezpieczonej z 16 października 2021 r. biegła wskazała, że ubezpieczona nie podała żadnych nowych danych, które byłyby nieznane na dzień wydania opinii zasadniczej.

Sąd pierwszej instancji podzielił wnioski opinii biegłej sądowej uznając opinię za wiarygodną i przekonującą. Sąd pierwszej instancji powołał regulacje określone w art. 4 ust. 1, art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej oraz art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd pierwszej instancji stwierdził – na podstawie opinii biegłego z zakresu neurologii - , że K. W. nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia. W związku z powyższym nie ma prawa do spornego w sprawie świadczenia rentowego.

Sąd drugiej instancji uzupełnił postępowanie dowodowe w postępowaniu apelacyjnym i dopuścił dowód z opinii biegłego lekarza z zakresu chirurgii naczyniowej na okoliczność ustalenia, czy ubezpieczona jest całkowicie niezdolna do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej przed ukończeniem 25 lat, a jeśli tak, czy całkowita niezdolność do pracy jest stała czy okresowa, a jeśli okresowa to kiedy powstała i na jaki czas przewiduje się jej trwanie. W opinii z 22 lipca 2022 r. biegły sądowy specjalista chirurgii ogólnej, chirurgii naczyniowej i angiologii wskazał, że ubezpieczona z przyczyn naczyniowych nie jest całkowicie niezdolna do pracy z powodu ogólnego stanu zdrowia. Opina powyższa

została opracowana po przeprowadzaniu wywiadu z ubezpieczoną, dostępnej dokumentacji medycznej szczegółowo przywołanej w jej treści oraz po przeprowadzeniu badania fizykalnego ubezpieczonej. Na podstawie opinii biegłego Sąd drugiej instancji ustalił, że ubezpieczona od wielu lat jest leczona z powodu zespołu górnego otworu klatki piersiowej z zespołem Raynaud obu kończyn górnych i z tego powodu ma wykonaną obustronnie sympatektomię piersiową oraz usunięto częściowo obustronnie pierwsze żebra. Obecnie ukrwienie kończyn górnych i dolnych nie jest upośledzone, z tętnem obecnym w typowych miejscach badania. Nadto w badaniu CDD przepływy w tętnicach górnych są prawidłowe. Obserwuje się niedużą redukcję przepływu w tętnicach kończyn górnych przy odwodzeniu kończyn. Zespół górnego otworu klatki piersiowej z zespołem Raynaud w obecnym stopniu zaawansowania nie narusza sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym wykonywanie jakiejkolwiek pracy. Opinia ta jest zgodna i logicznie powiązana z treścią opinii opracowanej przed sądem pierwszej instancji przez biegłą sądową z zakresu neurologii oraz z opinią uzupełniającą, w której biegła uznała, że ze względu na stan neurologiczny ubezpieczona nie jest osobą niezdolną do wykonywania jakiejkolwiek pracy. Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko obydwu opinii biegłych sądowych. Według Sądu drugiej instancji stan zdrowia ubezpieczonej został oceniony w sposób kompleksowy i nie ma potrzeby dopuszczania dalszych opinii innych biegłych sądowych o tej samej lub innej specjalności. W ocenie Sądu Apelacyjnego treść powyższych opinii potwierdza stanowisko, że ubezpieczona nie spełnia przesłanki z art. 4 ust. 1 pkt. 1 ustawy o rencie socjalnej. Z tego względu nie przysługuje jej prawo do renty socjalnej, gdyż nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy.

Według Sądu drugiej instancji możliwa była weryfikacja stanu zdrowia ubezpieczonej. Z art. 4 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej wynika, że przewidziane są dwa rodzaje renty socjalnej: renta socjalna stała - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała oraz renta socjalna okresowa - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa. W przypadku przyznania renty socjalnej decyzja organu rentowego powinna określać, który z wymienionych rodzajów renty socjalnej został przyznany, a w przypadku, gdyby została przyznana renta socjalna okresowa, powinna też wskazywać okres jej pobierania. Decyzja z 10 lutego 2020 r. wskazuje jedynie, że

przyznano ubezpieczonej rentę socjalną od 7 listopada 2019 r. tj. od nabycia uprawnień. Nie została określona data końcowa przyznania świadczenia pomimo, że decyzja ta została wydana na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z dnia 22 stycznia 2020 r., który orzekł całkowitą niezdolność do pracy ubezpieczonej do 31 stycznia 2021 r. Nie oznacza to jednak, że brak określenia w decyzji rodzaju renty socjalnej (stałej bądź okresowej) przesądza o bezterminowym, a więc stałym charakterze przyznanego świadczenia rentowego. Specyfiką takich świadczeń w prawie ubezpieczeń społecznych jest możliwość ich weryfikacji w każdym czasie na podstawie art. 107 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 15 ustawy o rencie socjalnej. W myśl tego przepisu do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy oraz wysokość tych świadczeń ulega zmianie, jeżeli w wyniku badania lekarskiego, przeprowadzonego na wniosek lub z urzędu, ustalono zmianę stopnia niezdolności do pracy, brak tej niezdolności lub jej ponowne powstanie. W sprawie ubezpieczonej decyzja z 10 lutego 2020 r. została wydana po przeprowadzeniu badania przez lekarza orzecznika ZUS i jego orzeczeniu z dnia 22 stycznia 2020 r., w którym stwierdził całkowitą niezdolność do pracy do 31 stycznia 2021 r. Pomimo tego w decyzji z dnia 10 lutego 2020 r. nie oznaczono okresu, na który została renta socjalna przyznana. Z mocy art. 107 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 15 ustawy o rencie socjalnej możliwa była weryfikacja zdolności do pracy ubezpieczonej. Z opinii biegłych wynika, że po 31 stycznia 2021 r. K. W. nie jest całkowicie niezdolna do pracy. Zatem możliwa była odmowa prawa do renty socjalnej.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego ubezpieczona zaskarżyła skargą kasacyjną – skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

W ramach pierwszej podstawy (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono niezastosowanie art. 2 i art. 7 Konstytucji RP w związku z art. 16 k.p.a. i uznanie, że dopuszczalna jest zmiana ustaleń co do stanu zdrowia osoby ubiegającej się o rentę, pomimo braku poprawy tego stanu zdrowia i pomimo prawomocnych i ostatecznych ustaleń zawartych w decyzji o przyznaniu renty socjalnej z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 lutego 2020 r. znak [...], a także pomimo faktu, iż biegli nie

potrafili odpowiedzieć na pytanie, czy od badania lekarza orzecznika ZUS z dnia 22 stycznia 2020 r. nastąpiła poprawa stanu zdrowia skarżącej.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie:

a) art. 230 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez podzielenie w całości opinii biegłych, pomimo wątpliwości co do zgodności opinii z rzeczywistym stanem prawnym, sprzeczności opinii z wynikami badań lekarza orzecznika ZUS z dnia 22 stycznia 2020 r. i braku konfrontacji między tymi dwoma opiniami, w szczególności nie wypowiedzenia się co do twierdzeń skarżącej w sposób stanowiący przeciwdowód dla stanu uprawniającego do otrzymania renty; a także przez daleko idące przekroczenie swobodnej oceny dowodów, pomimo braku potwierdzenia przez biegłych czy od badania lekarza orzecznika ZUS z dnia 22 stycznia 2020 r. nastąpiła poprawa stanu zdrowia skarżącej;

b) art. 244 k.p.c. przez pominięcie w całości treści dokumentów; badania lekarza orzecznika ZUS z dnia 22 stycznia 2020 r. i decyzji o przyznaniu renty socjalnej z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 lutego 2020 r., znak [...], które stanowią dokumenty urzędowe i stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone, w sytuacji braku przeciwdowodu dla ich treści;

c) art. 299 k.p.c. w związku z art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c. przez nieprzeprowadzenie dowodu z zeznań skarżącej, które to zeznania mają istotne znaczenie w ustaleniu stanu zdrowia i dowód ten nie zmierzał do przedłużenia postępowania, w szczególności, iż w sprawie pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, z przyznaniem od organu na rzecz skarżącej zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw kasacyjnych, a z urzędu bierze pod

uwagę jedynie nieważność postępowania. Zakres dopuszczalnej kognicji wyznacza zatem strona skarżąca, która na mocy art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. powinna przedstawić podstawy kasacyjne, natomiast granice tych podstaw wyznaczają zarzuty naruszenia wskazanych przepisów prawa.

Sąd Najwyższy jest zatem uprawniony do weryfikacji tylko tych zarzutów, które zostały sformułowane przez skarżącego i co do zasady nie powinien uwzględniać naruszenia innych przepisów, a zwłaszcza nie powinien zastąpić skarżącego w wyborze przepisów, które mogły być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2019 r., IV CSK 539/17, LEX nr 2618484).

W tym kontekście należy wskazać, że kardynalną wadą niniejszej skargi kasacyjnej jest brak zarzutów dotyczących najważniejszych przepisów, które były podstawą wyrokowania przez Sąd Apelacyjny. Istotą sprawy było prawo wnioskodawczyni do renty socjalnej, a szczególnie ustalenie, czy ubezpieczona spełniła warunek *sine qua non* w postaci istnienia całkowitej niezdolności do pracy. Zarzuty skargi kasacyjnej nie zawierają żadnego unormowania odnoszącego się bezpośrednio do renty socjalnej ani żadnego przepisu regulującego ustalenie całkowitej niezdolności do pracy. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika natomiast, że w oparciu o regulacje określone w art. 4 ust. 1, art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej oraz art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Sąd stwierdził – na podstawie opinii biegłych lekarzy, że K. W. nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia; w związku z powyższym nie ma prawa do spornego w sprawie świadczenia rentowego.

Brak adekwatnych zarzutów uniemożliwiał uwzględnienie skargi kasacyjnej. Odnosi się zwłaszcza do zarzutu niezastosowania art. 2 i art. 7 Konstytucji RP w związku z art. 16 k.p.a. Nie była możliwa analiza unormowań konstytucyjnych bez powiązania ich z zarzutem naruszenia w art. 4 ust. 1, art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej oraz art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów należy przypomnieć, że do kognicji Sądu Najwyższego nie należy ustalanie faktów ani ocena dowodów. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Z normą wyrażoną w tym przepisie ściśle związany jest też art. 398¹³ § 2 k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powoływanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustalaniem faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Z powołanych przepisów wynika, że zadaniem Sądu Najwyższego realizowanym w postępowaniu kasacyjnym jest kontrola prawa: materialnego i procesowego, nie zaś kontrola oceny dowodów i dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych, co jest zadaniem realizowanym przez sądy powszechne rozpoznających sprawę w pierwszej i drugiej instancji. Art. 398³ § 3 k.p.c. wprowadzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., bowiem właśnie ten przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów.

Nie był uzasadniony zarzut skargi kasacyjnej naruszenia art. 244 k.p.c. przez pominięcie w całości treści dokumentów, gdyż Sąd wziął pod uwagę badania lekarza orzecznika ZUS z dnia 22 stycznia 2020 r. i decyzję o wcześniejszym przyznaniu renty socjalnej. Nie był przekonujący również zarzut naruszenia art. 299 k.p.c. w związku z art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c. przez nieprzeprowadzenie dowodu z zeznań skarżącej, bowiem wobec subiektywnych i niekiedy konfabulacyjnych wyjaśnień odwołujących się w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych podstawowe znaczenie ma dowód z opinii biegłych lekarzy, sporządzonej w oparciu o analizę dokumentacji lekarskiej oraz badanie wnioskodawcy. W niniejszym postępowaniu sądy dopuściły dowód z opinii biegłych lekarzy adekwatnych specjalności, którzy w sposób jednogłośnie stwierdzili, że brak podstaw do zaliczenia wnioskodawczyny do grona osób całkowicie niezdolnych do pracy. Opinie biegłych lekarzy były zgodne z opinią komisji lekarskiej ZUS. Na tej podstawie Sąd w zaskarżonym wyroku uznał, że obecnie i w dniu wydania decyzji ZUS z 27 kwietnia 2021 r. K. W. nie była osobą

całkowicie niezdolną do pracy, co uniemożliwiało przyznanie jej prawa do renty socjalnej.

Mając na uwadze powyższe argumenty oraz istotny brak precyzji w zarzutach kasacyjnych, Sąd Najwyższy uznał, że zaskarżony wyrok nie narusza przepisów powołanych w podstawach zaskarżenia. Z tego powodu, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku.

[SOP]

[a.ł.]